

KASB-HUNAR MAKTABLARIDA AXLOQIY TARBIYA VA UNING O'QUVCHILARNI JAMIYATGA TAYYORLASHDAGI ROLI

Namangan viloyati Uchqo'rg'on tuman
1-son Kasb-hunar maktabi o'qituvchisi
Sharipova Marg'uba Xamidovna
Email. Saripovamarguba76@gmail.com

ANNOTATSIYA Ushbu ilmiy maqolada kasb-hunar maktablarida axloqiy tarbiyaning o'quvchilarda jamiyatga tayyorlanishda tutgan o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Axloqiy tarbiya o'quvchilarda nafaqat kasbiy bilim va ko'nikmalarni rivojlantirish, balki ularda ijtimoiy mas'uliyat, o'zaro hurmat va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Maqolada axloqiy tarbiyaning mehnatga muhabbat, jamiyatdagi huquqiy va ijtimoiy mas'uliyat, o'z-o'zini anglash, hamda ma'naviy yuksalish kabi jihatlari batafsil ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqola kasb-hunar maktablarida o'quvchilarda huquqiy madaniyatni rivojlantirish, ijtimoiy ongni oshirish va jamiyatda adolatni ta'minlashga yo'naltirilgan tarbiyaviy tadbirlar hamda metodlarni yoritadi. O'quvchilarga axloqiy tarbiya berish orqali jamiyatda faol, mas'uliyatli va axloqiy fazilatlar bilan to'la shaxslarni tarbiyalash mumkinligi ta'kidlanadi. Maqolada kasb-hunar maktablari axloqiy tarbiya tizimini yanada takomillashtirish zarurati va bu jarayonning jamiyatni rivojlantirishdagi o'rni ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar. Tarbiya, axloq, qadriyatlar, bolalar, ustuvorlik, shaxsiyat, madaniy;

Annotation. This scientific article analyzes the role and importance of moral education in vocational schools in students' preparation for society. Moral education serves not only the development of professional knowledge and skills in students, but also the formation of social responsibility, mutual respect and moral values. The article examines in detail aspects of moral education, such as love for work, legal and social responsibility in society, self-awareness, and spiritual growth. Also, the article highlights educational activities and methods aimed at developing legal culture, raising

social awareness and ensuring justice in society among students in vocational schools. It is emphasized that by providing moral education to students, it is possible to educate active, responsible and moral individuals in the society. The article shows the need to further improve the moral education system of vocational schools and the role of this process in the development of society.

Key words. Education, ethics, values, children, priority, personality, cultural;

KIRISH Kasb-hunar maktablari jamiyatni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan o'quv muassasalaridir. Ushbu maktablar nafaqat texnik va kasbiy ko'nikmalarni o'rgatish, balki o'quvchilarda ijtimoiy, ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda ham katta rol o'ynaydi. Kasb-hunar maktablari jamiyatga foydali bo'lgan mutaxassislarni tayyorlash bilan birga, ularni jamiyatga mas'uliyatli, hurmatga sazovor, o'z mehnatiga yuksak qadriyatlar bilan yondashuvchi, o'zaro aloqalarda ijobiy munosabatlarni rivojlantiradigan shaxslar sifatida tarbiyalaydi. Bugungi kunda, jamiyatning ilg'or rivojlanishi va muammolarini hal qilish uchun faqat texnik bilimlar yetarli emas. Yangi avlodni shakllantirishda axloqiy tarbiya, ijtimoiy ong va ma'naviy qadriyatlar katta o'rin tutadi. Axloqiy tarbiya jarayoni kasb-hunar maktablarida o'quvchilarni nafaqat o'z kasbiga, balki jamiyatda o'z o'rnini topishga, mas'uliyatli fuqarolar sifatida yashashga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. O'quvchilarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish orqali ularni kasbida mehnatsevar, halol, samarali va adolatli ishlashga undash mumkin. Kasb-hunar maktablarida axloqiy tarbiyaning ahamiyati, ayniqsa, ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishga tayyorlanayotgan o'quvchilar uchun beqiyosdir. Bu tarbiya nafaqat kasbiy ishda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan xususiyatlarni, balki o'quvchilarni ijtimoiy mas'uliyatni his qilishga, odamlar bilan hurmat va o'zaro anglashuv asosida muloqot qilishga ham o'rgatadi. Jamiyatning bir qismi bo'lgan har bir insonning ijtimoiy faolligi, axloqiy ong va o'z mas'uliyatini his etishi orqali jamiyatga bo'lgan hissasi hamda o'zining hayotdagi muvaffaqiyati oshadi. O'quvchilarga o'qitiladigan texnik ko'nikmalar va kasbiy bilimlarning samaradorligi ularning axloqiy va ijtimoiy qadriyatlarni qanday tushunishiga bog'liqdir. Axloqiy tarbiya kasb-hunar maktablarida

o'quvchilarni nafaqat ishlashga, balki jamiyatdagi adolatli, mehnatsevar, halol va mas'uliyatli shaxslar sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, bu tarbiya orqali o'quvchilarda kelajakdagi ijtimoiy roli, ya'ni fuqarolik mas'uliyati, jamiyatga bo'lgan aloqalari va jamoaviy ruhini rivojlantirish mumkin. Kasb-hunar maktablarida axloqiy tarbiya tizimi o'zining maxsus metodlari, ta'lim usullarini va samarali pedagogik yondashuvlarini o'z ichiga oladi. Bular orqali o'quvchilar axloqiy qoidalarni va ma'naviy qadriyatlarni hayotda amalda qo'llashni o'rganadilar.

1-rasm. Bola tarbiyasi bo'g'inlari

Bunday tarbiya kasbiy mahoratni oshirishdan tashqari, o'quvchilarda o'zaro hurmat, mehnatni qadrlash, jamiyat oldidagi mas'uliyatni his qilish, atrof-muhitni saqlash kabi ijtimoiy va axloqiy qadriyatlarni shakllantiradi. Kasb-hunar maktablarida tarbiyaviy jarayonning asosiy maqsadi nafaqat o'quvchilarga kasbiy bilim va ko'nikmalarni o'rgatish, balki ularda yuqori ma'naviy-axloqiy fazilatlarni rivojlantirishga qaratilgan. Bu jarayonni samarali tashkil etish, o'quvchilarning jamiyatdagi o'z o'rnini to'g'ri anglashlariga, ijtimoiy muammolarni hal qilishga qobiliyatli shaxslar sifatida tarbiyalanishlariga yordam beradi. Bundan tashqari, axloqiy tarbiya orqali o'quvchilar o'z kasbini nafaqat o'z manfaatlari uchun, balki jamiyat foydasiga ishlash, har qanday faoliyatda adolatni taxminlash, hamda o'z xatti-harakatlarini mehnat va shaxsiy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirishni o'rganadilar.

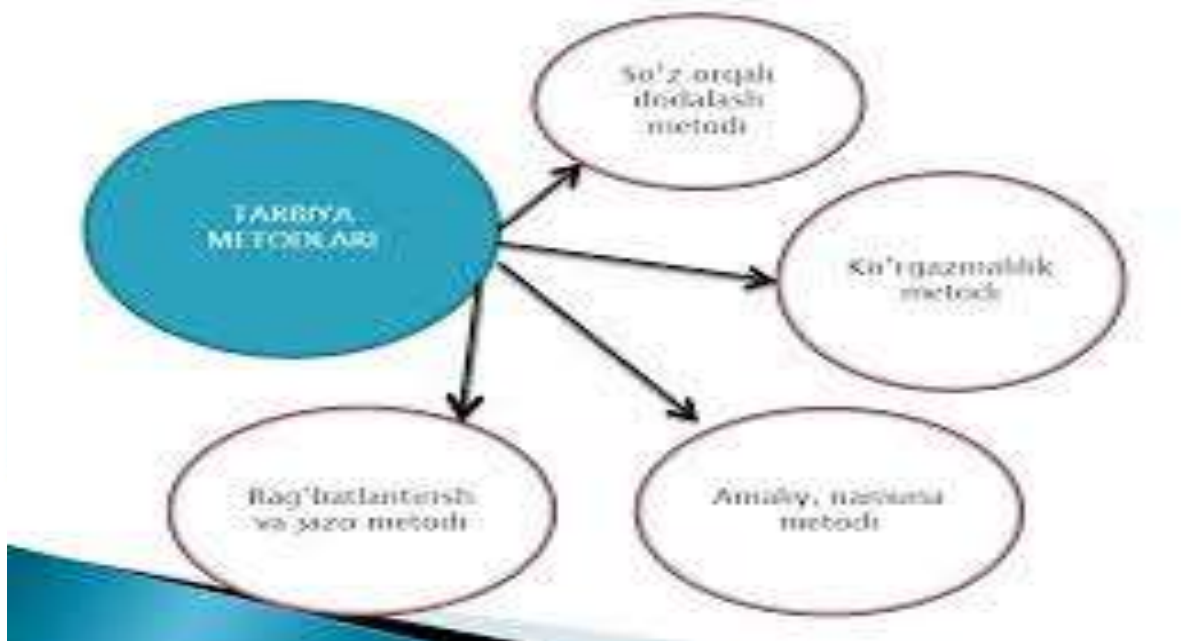

2-рasm. Tarbiya orqali jobiy munosabatlar o‘rnatish

TADQIQOT METODOLOGIYASI.

1. Axloqiy tarbiyaning mazmuni va ahamiyati

Axloqiy tarbiya – bu o‘quvchilarda odob-axloq, halollik, mehnatga muhabbat, vatanparvarlik, adolat, o‘zaro hurmat kabi muhim qadriyatlarni shakllantirish jarayonidir. Tarbiya fani asosida axloqiy qadriyatlarni o‘rganish va amaliyotga tatbiq etish, o‘quvchilarni nafaqat ma'lum bir kasbga tayyorlash, balki ularda insoniy sifatlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Axloqiy tarbiya o‘quvchilarga o‘z xatti-harakatlarini boshqarish, boshqalarga hurmat ko‘rsatish, jamiyatda o‘z o‘rnini topish, huquq va majburiyatlarni tushunish kabi ko‘nikmalarni o‘rgatadi.

3-rasm. Tarbiya metodlari

2. Kasb-hunar maktablarida axloqiy tarbiya metodlari

Kasb-hunar maktablarida axloqiy tarbiya koʻplab metodlar orqali amalga oshiriladi. Ushbu metodlar orasida:

Interaktiv metodlar: Oʻquvchilarni faol ishtirok etishga jalb qilish, guruhli muhokamalar, rolli oʻyinlar va vaziyat tahlillari orqali axloqiy qadriyatlarni oʻrganish.

Ochiq va yopiq darslar: Axloqiy darslarni oʻquvchilarning ongiga taʼsir qiluvchi materiallar (masalan, axloqiy hikoyalar, maqolalar, falsafiy fikrlar) bilan boyitish.

Amaliy ishlar va loyihalar: Oʻquvchilarni axloqiy masalalarda ijtimoiy faoliyatlarga jalb etish, misol uchun, ekologik tadbirlar, volontyorlik ishlari yoki jamiyatga foydali loyihalarni amalga oshirish.

Mentorlik va maslahat: Ustozlarning oʻquvchilarga maʼnaviy-axloqiy nuqtai nazardan maslahatlar berishi, shuningdek, oʻquvchilarning murakkab axloqiy masalalarda yoʻl-yoʻriq olishlari.

ТАHLIL VA NATIJALAR MUHOKAMASI. Ushbu bo‘limda, **Axloqiy tarbiya orqali o‘quvchilarni jamiyatga tayyorlash** Kasb-hunar maktablarida axloqiy tarbiya o‘quvchilarda nafaqat kasbiy bilim va ko‘nikmalarni rivojlantirishga, balki ularda jamiyatda faol, mas'uliyatli va axloqiy qadriyatlarni hurmat qiluvchi shaxs sifatida shakllanishga xizmat qiladi. Axloqiy tarbiya orqali o‘quvchilarni jamiyatga tayyorlash jarayoni, ularning ijtimoiy faolligini oshirish, jamiyatdagi mas'uliyatni his qilish va boshqalarga hurmat bilan yondashish kabi muhim jihatlarni o‘z ichiga oladi. Bu jarayon o‘quvchilarni mustaqil va axloqiy ongga ega fuqarolar sifatida tarbiyalashga yordam beradi.

1. Mehnatga muhabbat va mas'uliyat hissini rivojlantirish

Jamiyatning har bir a'zosining o‘z mas'uliyatini his qilishi, o‘z ishini fidokorona bajarishi, o‘ziga va boshqalarga halol munosabatda bo‘lishi jamiyatni rivojlantirishga katta hissa qo‘shadi. Kasb-hunar maktablarida axloqiy tarbiya, ayniqsa mehnatni qadrlash, uni halol va fidokorona bajarish g‘oyalariga asoslanadi. O‘quvchilarda mehnatga bo‘lgan yuksak hurmat va muhabbatni shakllantirish ularni nafaqat o‘z kasblarida muvaffaqiyatli qilishga, balki jamiyatda o‘z o‘rnini topishda muhim ahamiyatga ega. Mehnat, shuningdek, o‘quvchilarga o‘z mas'uliyatlarini to‘g‘ri anglashga yordam beradi. Axloqiy tarbiya orqali o‘quvchilarga o‘z ishlariga yuksak mas'uliyat bilan yondashish va ishlashni o‘rgatish mumkin. Bu esa ularda kasbga bo‘lgan qiziqish va mas'uliyatni oshirib, jamiyatda ijobiy faoliyat yuritishga tayyorlaydi. Shuningdek, kasb-hunar maktablarida o‘quvchilarni amaliy ishlarga jalb etish orqali, ularni mehnatning eng oddiy va yuqori sifatli shakllari bilan tanishtirish, ularni jamiyatning foydali a'zosiga aylantirishda yordam beradi.

2. Ijtimoiy mas'uliyat va jamiyat oldidagi burch

Axloqiy tarbiya o‘quvchilarda ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantiradi. O‘quvchilar o‘z faoliyatlarini faqat shaxsiy manfaatlariga qarab emas, balki jamiyat manfaatlari nuqtai nazaridan ham bajarishni o‘rganadilar. Ijtimoiy mas'uliyat hissi jamiyatdagi tartibni saqlash, qonunlarga rioya qilish va boshqalarga nisbatan mas'uliyatli bo‘lishni anglatadi.

Kasb-hunar maktablarida tarbiyalanuvchilarni ijtimoiy mas'uliyatga undash jarayonida o'quvchilarga jamoaviy ishlarni tashkil etish, ekologik tadbirlarda ishtirok etish, turli xil ijtimoiy loyihalarga jalb qilish kabi amaliyotlar orqali ijtimoiy mas'uliyatni o'rgatish mumkin. Bu turdagi faoliyatlar o'quvchilarni jamiyatga oid muammolarni hal qilishda faol ishtirok etishga undaydi. O'quvchilar jamiyatdagi muammolarga befarq bo'lmasdan, ularga qarshi kurashishga, boshqalarga yordam berishga o'rgatadilar.

3. O'zaro hurmat va axloqiy munosabatlar

Jamiyatdagi insonlar o'rtasida o'zaro hurmat va axloqiy munosabatlarni rivojlantirish muhim axloqiy qadriyatlar hisoblanadi. Kasb-hunar maktablarida axloqiy tarbiya orqali o'quvchilarga boshqalar bilan o'zaro hurmatda bo'lishni, boshqalarni eshitishni, ularga yordam berishni o'rgatish mumkin. O'quvchilar bir-biriga hurmat va ehtirom ko'rsatish orqali jamoada yaxshi munosabatlar o'rnatadilar, bu esa jamiyatda hamkorlikni mustahkamlashga yordam beradi. O'quvchilarga o'zaro hurmat va jamoaviy ruhni rivojlantirish, ularni jamoa a'zolari sifatida faoliyat olib borishga undash, ayniqsa kasb-hunar maktablarida juda muhimdir. Kasb-hunar maktablarida o'quvchilarga axloqiy qadriyatlar asosida, o'zaro ishonch, yordam, xushmuomalalik va o'zaro tushunishni shakllantirish uchun guruh ishlari va rolli o'yinlar, hamda birgalikda ishlashni ta'minlovchi pedagogik usullar qo'llanilishi zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki Kasb-hunar maktablari jamiyatning rivojlanishida, ayniqsa, ijtimoiy va axloqiy muammolarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maktablarda o'quvchilarga faqat kasbiy bilimlar va ko'nikmalar berish bilan cheklanib qolmay, balki ular jamiyatga mos, ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni o'zida mujassamlashtirgan shaxslar sifatida tarbiyalanadi. Kasb-hunar maktablarida axloqiy tarbiya tizimi o'quvchilarda ijtimoiy ong, mas'uliyat va adolatga bo'lgan hurmatni rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, bu orqali o'quvchilarni jamiyatdagi o'z o'rnini topishga tayyorlaydi. Axloqiy tarbiya jarayoni o'quvchilarda mehnatni qadrlash, jamoada o'zaro hurmatni shakllantirish, ijtimoiy mas'uliyatni his qilish va jamiyatda adolatni ta'minlashga xizmat qiladi. O'quvchilarga kasbdagi

muvaffaqiyatdan tashqari, shaxsiy fazilatlarini rivojlantirish, ijtimoiy aloqalarda o'zaro hurmat va xushmuomalalikni qadrlash, atrof-muhitga e'tiborli bo'lish kabi ko'nikmalarni o'rgatish jamiyatda samarali va mas'uliyatli fuqarolarni shakllantirishga yordam beradi. Axloqiy qadriyatlarining jamiyatda muhim o'rni borligini hisobga olgan holda, kasb-hunar maktablarida o'quvchilarda huquqiy madaniyat, boshqalar huquqlariga hurmat, o'z o'zini anglash va o'zaro aloqalarda adolatni ta'minlash kabi fazilatlarini rivojlantirish zarur. Bunday tarbiya orqali o'quvchilar nafaqat o'z kasblarida, balki kundalik hayotda ham axloqiy nuqtai nazardan to'g'ri qarorlar qabul qilishni o'rganadilar. Ular jamiyatdagi huquqiy, ijtimoiy va iqtisodiy muammolarni yechishda faol ishtirok etishga tayyorlanadilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev. Sh. „Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz“.O'zbekiston 2016
2. Muslimov N. “Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari” Toshkent 2015 y
3. Musurmonova O. “Umumiy pedagogika” Toshkent 2020-yil.
4. Qilichova, M. (2021). Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni jismoniy rivojlanishining o'ziga xosliklari. *Мaktabgacha ta'lim журнаli*, 3(Preschool education journal).
5. Qilichova, M. (2021). Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning rivojlanish yoshi va o'ziga xos xususiyatlari. *Мaktabgacha ta'lim журнаli*, 3(Preschool education journal).
6. Faxriddin B., No'monbek A. ABS SISTEMASI BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNING TORMOZ SAMARADORLIGINI MATEMATIK NAZARIY TAHLILI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2024. – T. 4. – №. 1. – С. 333-337.
7. T.M. Poshshaxo 'jayeva. Xizmat ko'rsatish mehnati. 5 - 7 - sinflar uchun o'quv qo'llanma. — T., «O'qituvchi», 1997

8. Xuzriddinovich B. F. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILNI TORMOZ PAYTIDA O 'ZO 'ZIDAN VA MAJBURIY TEBRANISHLARINI TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRINI TAHLIL QILISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 47. – №. 4. – С. 81-87.
9. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABS BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Academic research in educational sciences. – 2024. – Т. 5. – №. 5. – С. 787-791.